

„KRÁSNÉ... kdo bude mít to štěstí a přečte si tuto knihu, bude inspirován.“ Deepak Chopra

MOUDROST MORRIEHO

Jak žít tvořivě a radostně

MORRIE SCHWARTZ

upravil Rob Schwartz

MOUDROST
MORRIEHO

MOUDROST MORRIEHO

Jak žít a stárnout tvořivě,
aktivně a radostně

MORRIE SCHWARTZ

upravil Rob Schwartz

Morrie Schwartz (ed. Rob Schwartz)
The Wisdom of Morrie
Living and Aging Creatively and Joyfully
Copyright © 2023 by Robert Schwartz
Morální právo autora bylo uplatněno.
Některá jména a identifikační údaje byly změněny
kvůli ochraně soukromí osob.
Translation © 2024 by Lada Škaloudová
Cover desing © 2024 by ITEM
Czech edition © 2024, 2025 (elektronická verze) by NOXI
All rights reserved

ISBN 978-80-8111-732-9

www.noxi.cz

Obsah

Předmluva	7
Úvod	10
Kapitola 1: Příchod myšlenek o stárnutí	15
Kapitola 2: Udržování emocionální rovnováhy ..	28
Kapitola 3: Vyrovnávání protichůdných vnitřních zaměření	39
Kapitola 4: Rozšíření a prohloubení vlastního uvědomování	83
Kapitola 5: Ageismus a věkové kastování	107
Kapitola 6: Problémy pozdějšího věku	121
Kapitola 7: Jak se vyrovnávat s problémy	180
Kapitola 8: Jak dobře stárnout	206
Kapitola 9: Jak se stát tím nejlepším člověkem, jakým můžete být	238
Doslov	260
Příloha	264

Předmluva

Tento rukopis jsem objevil na začátku roku 2000, tedy dlouho poté, co můj otec zemřel. Byl zastrčený v zásuvce psacího stolu v jeho pracovně, kterou měl v našem krásném domě (před nímž stojí javor) v Newtonville. Po dlouhých rodinných diskusích a úvahách jsme se rozhodli, že bych měl tento text upravit a publikovat.

Můj otec předpokládal, že tento spis bude pravděpodobně jeho posledním veřejným příspěvkem na pomoc lidem. Neměl tušení, že ještě vzniknou *Úterky s Morriem*. Ti, kdo znají tuto krásnou publikaci Mitche Alboma, poznají myšlenky, které se objevují v této knize. Tátovi šlo především o to, aby se lidem zlepšil život. Rozhodl se vymyslet praktické rady a sestavit techniky, které člověku pomohou stárnout tvořivě, aktivně a radostně.

Měl jsem to štěstí, že když táta tuto knihu psal, mohl jsem být s ním a probírali jsme všechny jeho myšlenky spolu (více o tom v doslovu). Tehdy, na jaře a v létě roku 1989, jsem byl doma po dlouhém pobytu v Asii. Otec v té době formoval svůj záměr a knihu psal od začátku roku 1989 do poloviny roku 1992. Do hloubky jsme probírali, co chtěl vyjádřit, a to je pro mě neocenitelné při nynější práci na textu.

Jedním z mých hlavních cílů bylo zachovat otcův jedinečný styl. Dílo je směsicí dvou jeho způsobů komunikace: akademického, filozofického a zároveň věcného, neokázalého a mile osobního. Doufám, že se mi tuto jeho osobitou kombinaci podařilo zachovat.

Otec dokázal velmi dobře předvídat směry, které přijdou o desetiletí později. Zajímal se o vytvoření prostředí, kde věk člověka nebude ovlivňovat to, jak je společností vnímán. Jedním z jeho hlavních zájmů po celý život byl psychický stav jedince. V podobném smyslu vyřkl Nejvyšší soud v přelomovém rozsudku kauzy *Brown v. Board of Education* z roku 1954, že nenapravitelnou psychickou újmu utrpí lidé, kteří se cítí vyloučení nebo nějakým způsobem méněcenní než ostatní členové společnosti. Táta viděl, jak se starší nebo stárnoucí lidé cítili méněcenní, méně hodnotní než ostatní, a doufal, že tato kniha se stane součástí hnutí, které to napraví.

Pozadím knihy (souvisejícím s odborným akademickým vzděláním mého otce) je psychologický aspekt. Doufal, že nabídne praktické techniky, které lidem pomohou udržet si aktivní a činorodý život. Některé návrhy vám mohou připadat povědomé – například myšlenka využití smíchu (čtvrtá kapitola). Je to technika, o které se nyní hodně píše. Dalším konceptem, který prostupuje stránkami této knihy, je buddhistická vědomá všímavost (mindfulness).

Vypravěčský charakter knihy ji činí poutavou a zábavnou. Otec vnímal realistickou podstatu vyprávění a osobní příběhy jsou jádrem knihy.

Je to však velmi odlišná kniha od *Úterků s Morriem*, i když stejný lidský přístup a univerzální láska se prolí-

nají oběma. Mitchova vynikající kniha je úžasně stručná a výstižná a zabývá se filozofickými, společenskými a osobními hodnotami, které můj otec vyznával. Naše kniha je rozvláčnější. Je zde přidáno mnoho názorných příběhů, které dokreslují pointu. Tímto způsobem se oba svazky s odlišnými přístupy vzájemně doplňují. Myslím, že by z toho měl táta velkou radost, protože se v tom odráží jeden z jeho oblíbených filozofických modelů: *napětí protikladů*.

Je pro mě velkým potěšením prezentovat otcovy myšlenky. Je to jeho poslední velký spisovatelský čin, než onemocněl. Na těchto stránkách slyším jeho hlas, někdy jako kdybychom byli zpět v jeho pracovně v Newtonville a diskutovali o všech těch záležitostech. „Z procesu stárnutí tvůrčím způsobem neexistuje žádný nucený odchod do důchodu.“

Rob Schwartz, červen 2021, Brookline, MA

Úvod

Pozdější věk je zvláštním obdobím vývoje se specifickými omezeními a příležitostmi. A může to být nejdůležitější období vašeho života. V pozdějším věku můžete hodně věcí změnit – pokud opravdu chcete. Pro některé je proces stárnutí nepříjemným sledem změn. Někdy to neznamena nic menšího než otřesení vším, co jsme považovali za samozřejmé. Pokud se zabýváte svým stárnutím – a znepokojuje vás to, stydíte se za to, odrazuje vás to nebo děsí – nebo pokud je pro vás změna identity, kterou si to vynucuje, nepříjemná, může být pro vás obtížné zaměřit se na to, jak stárnout dobře. Na druhou stranu, pokud berete své stárnutí s nadhledem a budete se na něj dívat jako na výzvu, můžete své pokusy o vyrovnání se se stárnutím využít jako prostředek k tomu, abyste se stali člověkem, kterým si myslíte, že jste měli být.

Stárnutí je typicky lidské. Pokud máme to štěstí, že se dožijeme středního věku, všichni budeme v průběhu času čelit určitým nevyhnutelným zkušenostem, a to jak ztrátám, tak příležitostem. Každý z nás čelí výzvám plynoucím z našich osobních příběhů, a kromě toho i určitým společným výzvám a volbám. Budeme čelit

svému strachu ze smrti, nebo ji budeme popírat a snažit se jí vyhnout? Budeme se stále snažit naplňovat své nejhlubší potřeby, nebo na ně rezignujeme? Dospějeme k moudrosti, nebo se propadneme do beznaděje? „Půjdeme tiše do té dobré noci“, nebo se budeme držet života všemi silami a kopat do všeho, co by nás od něj mohlo odtáhnout? Na rozdíl od moderních industriálních společností, kde mnozí považují starší lidi za staromódní a nadbytečné, řada kultur po celém světě uznává pozdější věk jako období hlubokého významu, proměny, spirituality a radosti. Věřím, že je možné – a žádoucí –, abychom učinili totéž.

V poslední době se v knihách, časopisech a masmédiích objevuje stále více článků a informací, které ukazují změnu pohledu na seniory: nové způsoby zapojení a „využití“ lidí v pozdějším věku a očekávání, že pozdější věk bude časem úspěchů, nadšení a tvořivosti. Abraham Heschel říká, že stáří lze považovat „nikoli za věk stagnace, ale za věk příležitostí k vnitřnímu růstu“.

Existuje mnoho dobrých důvodů pro domněnku, že náš život by mohl vyvrcholit tou nejsmysluplnější, nejhodnotnější a nejvíc naplňující činností, jakou jsme kdy vykonávali. Téměř denně se setkáváme se zprávami nebo slyšíme vyprávění o mimořádných úspěších v pozdějším věku. Co nám brání, abychom zlepšili kvalitu svého života a hledali nové obzory, otevřeli se neočekávanému a našli nové podněty a větší chuť žít naplno? Co nám brání v tom, abychom zlepšili kvalitu svého života dosažením většího uvědomění, emocionální hloubky a sebeúcty? (Ano, dokonce i v našem věku.) Můžeme osvětlit podstatu toho, kým jsme a kým bychom se ještě mohli stát a jak by mohla vypadat ještě

naplněnější existence. Můžeme věřit sami v sebe, mít víru, že můžeme změnit svůj život významným způsobem, a usilovat o cíle, které jsme si nikdy nedokázali ani představit. A můžeme věřit, jako věřil Carl Jung, že „největší potenciál k růstu a seberealizaci existuje v druhé polovině života“.

Jednou z nejlepších věcí na stárnutí je to, že vám žádný šéf nekouká přes rameno a neříká, co máte dělat. Většina lidí má nyní nad svým časem větší kontrolu než kdy dříve. A když čelíme novým výzvám, setkáváme se s menším počtem vnějších odměn nebo trestů, takže nám zbývají jen ty, které si dáme sami. Můžeme však zažít vnitřní uspokojení z toho, že jsme se rozhodli vytvořit si život, který odráží naše rozumné a smělé touhy a ambice, a tím se osvobodit od ageistických domněnek, které slyšíme, např. že jsme vyřizení, nepotřební a málo hodnotní (ageismus = diskriminace na základě věku; pozn. překl.). *Tváří stárnutí není nucený odchod do důchodu.*

Nyní je čas vypořádat se se starými problémy, které nás stále tíží, a začít dobře stárnout, abychom se stali tím nejlepším člověkem, jakým můžeme být. Doufám, že vám k tomu tato kniha dopomůže tím nejlepším a pro vás nejsmysluplnějším způsobem. Na těchto stránkách se s vámi podělím o poznatky o stárnutí, které jsem nashromáždil během několika posledních let. Základem této práce jsou mé psychologické a sociologické poznatky, které jsem nasbíral během čtyřicetileté kariéry profesora sociologie, a mé znalosti lidských vztahů. A stejně tak i poznatky, které jsem získal při rozhovorech s přáteli a kolegy. Tato kniha čerpá rovněž z mé práce poradce pro lidi v pozdějším věku, z vedení psychoterapeutických skupin zaměřených na pro-

blematiku stárnutí, ze studia populární i akademické literatury, která se týká stárnutí, a z četby autobiografií starších lidí. Vycházím také z pozorování a úvah o mém vlastním stárnutí a ze svých zkušeností, jak se vyrovnávám s blížící se sedmdesátkou.

Myslím, že snaha stát se co nejlepším člověkem, správně stárnout a vyřešit své problémy jsou asi nejdůležitějšími a nejsmysluplnějšími cíli, o které můžeme v pozdějším věku usilovat. Všichni můžeme probudit více svého potenciálu tím, že budeme usilovat o ideály, které nejsou tak jednoduše dosažitelné. A při tomto úsilí se můžeme naučit, jak žít efektivněji a s větší radostí. A můžeme si vybrat život, jaký chceme vést. Nemohu vám poskytnout definitivní plán, cestu ani konkrétní postupy, kterými se při dosahování svých cílů máte řídit – váš život je jedinečný, formička na sušenky není nástrojem k jeho zlepšení. Ale poskytnu vám několik nápadů, jak usilovat o cíle, které jsem uvedl. Při této snaze však také objevíte své vlastní způsoby, jak se posunout dál.

Tato kniha je určena všem, i když může oslovit zejména lidi starší pětadesáti let a důchodce, kteří se sami sebe ptají: „Co mám dělat se zbytkem svého života?“ Může být užitečná také pro lidi středního věku, aby si udělali představu, jak by mohla vypadat jejich budoucnost. Najdou v ní mnoho věcí, které jsou důležité pro jejich současný život a také pro jejich snahu lépe porozumět svým stárnoucím rodičům a lépe s nimi jednat. Kniha je dále určena facilitátorům, tj. osobám, které umožňují skupinám v seniorských centrech a pečovatelských domech dosáhnout lepší komunikace a součinnosti; kniha totiž může nastartovat diskuse o možnostech, výzvách a dilematech objevujících se v pozdějším věku. Samozřejmě

žádný čtenář není příliš mladý na to, aby se nemohl začít dívat dopředu na svá pozdější léta nebo aby z četby této knihy nemohl profitovat.

Knihu jsem také zamýšlel pro čtenáře s rozdílným zázemím, které přirozeně ovlivňuje to, jak stárneme. Například někdo, kdo nikdy nepracoval mimo domov, bude prožívat svá pozdější léta jinak než korporátní zaměstnanec, kterému firma právě nařídila povinný odchod do důchodu. Stejně tak člověk, který se v mládí potýkal s postižením nebo vážnou nemocí, se bude se stárnutím vyrovnávat jinak než ten, kdo se těšil dobrému zdraví až do pozdního věku. Tyto rozdíly ovlivňují to, jak stárneme a s jakými problémy se v tomto procesu budeme potýkat. Při čtení textu věnujte pozornost myšlenkám, které vás oslovují, a zapojte svou představivost.

Každý autor má rád pozorné čtenáře a já nejsem jiný. Vyzývám vás, abyste tuto knihu neprolétli. Udělejte si čas na to, abyste se nad každým problémem důkladně zamysleli, podívali se na něj z mnoha stran a promluvili si o něm, možná i v diskusní skupině. Zásadní je mluvit s přáteli, vrstevníky a rodinou. Možná vám pomůže, když si budete vést deník, do kterého si budete zapisovat jejich myšlenky a reakce. Dopřejte myšlenkám čas a přemýšlení, které si zaslouží. Toto je kniha k tomu, abyste o sobě zjistili více. Může vám pomoci zamyslet se nad svým pozdějším životem a jeho bohatstvím příležitostí. A může vám pomoci změnit postoje a jednání, které chcete změnit.

Kapitola 1

PŘÍCHOD MYŠLENEK O STÁRNUTÍ

Živě si vzpomínám na své pocity, když jsem si uvědomil, že jsem starší člověk: nejprve jsem si to uvědomil, pak přišel otřes, pak zmatek, pak deprese, pak tříbení myšlenek a nakonec stabilizace, a hlavně přijetí.

Do května 1984, kdy mi bylo 67 let, jsem byl nemocný jen zřídka. Moc jsem nevěnoval pozornost nemocem, stárnutí, a o tom, že mě Sociální správa oficiálně označila za „seniora“, jsem nepřemýšlel. Ani jsem se nijak neztotožňoval se starší generací. Zcela nevědomky jsem sdílel ageistické názory, že být starý znamená, že člověk upadá a je „za zenitem“ a že staří lidé nejsou obdivováni. Kdo by tedy chtěl být – nebo si dokonce o sobě myslet – že je „starý“?

Učil jsem na univerzitě, kde jsem byl obklopen mladými lidmi a kde i většina mých kolegů byla mnohem mladší než já. Mí přátelé mimo univerzitu byli až na výjimky také mladší – i ty výjimky byly energické a „mladé na svůj věk“. V té době jsem byl zdravý, plný vitality a aktivně jsem se zapojoval do nejrůznějších projektů. Pociťoval jsem tichou hrdost na to, že vypadám a chovám se jako mnohem mladší, než jsem byl. A když mi kardiolog řekl, že mám tepny jako dvacetiletý, jen to posílilo mé

sebevědomí „mladíka“. Okolnosti mého života se tak spojily, že posílily můj „mladistvý“ sebeobraz a potlačovaly skutečnost, že jsem neměl daleko do sedmdesátých narozenin. Takové vyhýbání se chronologickým skutečností znamenalo, že jsem se málo zamýšlel nad problémy, s nimiž se s přibývajícím věkem nevyhnutelně setkám. Dalo by se říci, že jsem byl stárnoucí „nevinátka“ ohledně stárnutí – že jsem byl obětí naší kultury, která zbožňuje mládí a opovrhuje „starými“.

To vše se náhle změnilo na jaře roku 1984, kdy jsem začal trpět těžkým astmatem a také musel jsem podstoupit operaci prostaty. Na tyto neduhy, z nichž jeden směřoval do kategorie chronických a druhý byl charakteristický pro starší muže, jsem nebyl emocionálně připraven. Moje tělo mě naráz konfrontovalo s mým nevyhnutelným stárnutím, což vedlo ke krizi, a nakonec ke změnám v mé identitě. Bolestné poznání mého skutečného věku a zranitelnosti mě ohromilo a hluboce mě trápilo.

Naléhavě jsem pocítil, že se musím vzpamatovat a ujasnit si, jak mohu co nejlépe využít roky, které mi zbývají. Dospěl jsem k závěru, že bych chtěl sledovat tři cíle, které jsem uvedl výše – cíle, které by se nám všem mohly v pozdějším věku hodit. Pochopil jsem, že pokud chci dobře stárnout, musím se snažit udržovat v dobré fyzické kondici. Začal jsem proto pravidelně plavat, věnoval jsem pozornost své stravě a přidal některé doplňky stravy, každý týden si dopřával hloubkovou masáž a absolvoval kurz léčby akupunkturou, aby se zmírnilo mé astma. V psychické oblasti jsem se snažil pravidelně meditovat, věnoval jsem se více a pečlivěji své rodině a přátelům a vyhradil jsem si chvíle, kdy jsem relaxoval

a trávil čas sám se sebou. Snažil jsem se také vyhýbat nezdravým mezilidským vztahům a situacím. A nakonec jsem si uvědomil, jak důležité je vyrovnat se se svým strachem ze smrti.

Nemoc mě tedy přivedla k hlubšímu uvědomění, že musím dávat pozor na to, jak zlepšovat kvalitu svého života, i když stárnu a vyrovnávám se s konečnými existenciálními otázkami.

A tak jsem v sedmašedesáti začal stárnout. Čím víc jsem o tom přemýšlel, tím víc jsem se divil mylným představám, které jsem o vyšším věku nosil v hlavě. Ale tyto úvahy byly často přerušovány astmatickými záchvaty. Po odeznění záchvatu jsem proklínal svůj osud a svou zranitelnost. Upadal jsem do hlubokého zoufalství a vztekal se nad zradou svého těla. V depresi jsem toužil jen po tom, abych se vrátil do stavu, v jakém jsem byl, než jsem onemocněl. Když se moje nemoc trochu zmírnila, věnoval jsem se znovu výuce, poradenství a psychoterapeutické práci. Být „zpátky v normálu“, relativně bez boje o dech, dělat to, co jsem dělal posledních několik desetiletí, se zdálo být požehnáním. Když se projevy mé nemoci konečně dostaly pod úplnou kontrolu a přestal jsem jimi být omezován, má očekávání do budoucna prudce vzrostla. Stále mě přitahovala myšlenka udělat ze svého stárnutí tvůrčí činnost, dobrodružství a příležitost rozvíjet nové dovednosti, zájmy a vztahy a prohloubit ty dosavadní.

Jak jsem procházel různými fázemi nemoci, hodně to ve mně posílilo – emocionální cestou – uvědomění si vlivu nemoci na utváření mých pocitů, ambicí a identity. Všiml jsem si zejména toho, jak depresivní a neak-

tivní jsem byl v první fázi nemoci, kdy jsem se cítil jako nepotřebný člověk. Ve druhé fázi jsem prožil mírné oživení, v němž jsem se viděl, jak se plavím s přílivem a někdy jsem aktivnější. V závěrečné fázi jsem pocítil, že bych mohl být nadšeným a vitálním účastníkem zapojeným do proudu života. Poté, co jsem se zcela probudil do svého stárnutí, jsem uviděl možnosti naplnění nerealizovaného potenciálu. A začal jsem věnovat větší pozornost svým pocitům a postojům ke stárnutí a znamenávat, co se se mnou děje.

Moje nemoc ve mně vyvolala několik důležitých otázek, které si myslím kladou i jiní lidé v pozdějším věku: Jak dobře nebo špatně budu stárnout? Jak se vyrovnám s myšlenkami na vlastní smrt? A jak si mohu uchovat naději a stát se pozitivnějším člověkem? Ztotožnil jsem se s touto básní, kterou napsal David Bland ve svých sedmdesáti šesti letech:

Být starý je vrásčitá kůže a viditelné modré žíly.

Být starý je kašel, plivání a chrápání.

Být starý je slábnoucí zrak, odcházející sluch.

Být starý je umělý chrup, měkká strava, pálení
žáhy.

Být starý jsou hole, invalidní vozíky a chodítka.

Být starý je zadýchávání, lapání po dechu.

Být starý je artritida, nezvyklé bolesti, křeče
v nohou, rukou, čelistech.

Být starý je inkontinence, zlověstné příznaky
potíží s prostatou.

Být starý jsou nejisté nohy, zlomená kyčel.

Být starý jsou lékaři, nemocnice, drahé recepty,
léky, pečovatelské domy.

A přesto...

A přesto věřím, že je ještě mnoho písní, které je třeba zazpívat, a mnoho západů slunce, které je třeba ocenit.

A přesto...

Stále mám sny, které musím snít, a fantazie, které musím vytvářet, a něžné vzpomínky na své milované, kteří už dávno odešli, ale v mé mysli jsou stále přítomni – dobré časy, úsměvy, smích, prázdniny, triumfy a nadšení, které se tehdy sotva dalo plně docenit, mládí a zdraví a naděje – a naděje.

Stáří je ošklivé.

A přesto...

A přesto houževnatě lpím na naději, že se zítra budu cítit o něco lépe, každý den o něco lépe – jako triumf a odměna za předchozí utrpení, vytoužený kontrast – že si užiju hodinu, den nebo týden bez té bolestivé artritidy, skoro věřím, že se uzdravím.

Přestože jsem se potýkal s astmatem, pokračoval jsem ve výuce na univerzitě až do svého odchodu do důchodu v sedmdesáti letech a udržoval jsem si poradenskou praxi. Po odchodu do důchodu jsem stál před otázkou: „Co mám udělat se zbytkem svého života?“ Nechtěl jsem rozšiřovat svou klinickou praxi jako svou hlavní činnost, ale cítil jsem, že potřebuji projekt, který by mi dodal energii, vzbudil mé nadšení a byl pro mě výzvou. Přítel mi navrhl, abych napsal knihu o stárnutí, která by mi pomohla dobře stárnout a zároveň v tom pomáhala i ostatním. Zde je tedy ta kniha...

Ačkoli v mém životě tento obrat k lepšímu v duševním stavu odpovídal zlepšení mého fyzického zdraví, rozhodně nemusíme být ve špičkové kondici, abychom rostli, dobře stárli a byli tím nejlepším člověkem, jakým můžeme být. To, jak moc nám v dobrém stárnutí brání nedostatek finančních prostředků, nemoc nebo zdravotní postižení, závisí na míře chudoby, závažnosti nemoci nebo postižení a hloubce odhodlání, které v sobě máme. Kromě případů krajní nepřízně osudu je vždy možné najít způsoby, jak získat uspokojení ze života, jak ukazuje následující článek v *Boston Globe* (19. července 1992). Je v něm popsáno, jak jedenaosmdesátiletý muž díky hloubce svého odhodlání i nadále rostl a dobře stárl navzdory svému postižení, nemocem a ztrátám.

Tento absolvent ve svých 81 letech dokazuje, že je stále možné se učit více

Při slavnosti, které se zúčastnily jeho dvě děti a tři vnoučata, [Jacob] Blitzstein, 81 let, ukončil studium na střední škole. Poté, co mu ředitel školy Lanny Nelms předal vysvědčení a oznámil jeho věk, Blitzstein zamával publiku a rozplakal se. A proč ne? Je pravděpodobně nejstarším absolventem této střední školy od jejího otevření v roce 1974. Ačkoli se o tom nevedou žádné záznamy, mluvčí losangeleského okresu říká, že Blitzstein je nejstarším absolventem, o kterém kdy slyšel. Získání diplomu mu trvalo 10 let, během nichž tento majitel obchodu v důchodu prodělal mrtvici, dva zápaly plic, dvakrát si nechal voperovat kardiostimulátor a přišel o manželku a dva sourozence. Svého úkolu se držel z určitého důvodu. Řekl: „Škola je nejlepší lék, který můžete dostat. Máte něco na mysli – cíl.“ Ačkoli Blitzstein absol-

voval střední školu a některá židovská studia na rodné Ukrajině kolem roku 1920, říká: „Celou dobu jsem měl v hlavě, že chci ještě studovat. Když žijete v takové zemi, jako jsou Spojené státy, což je pro vás nejlepší zkušenost v životě, tak se vám zachce znát historii. Čtu noviny, ale to nestačí. A tak jsem šel na střední školu s tím, že bez ohledu na to, co se stane, chci získat diplom. I když nevím, jestli nebudu nemocný nebo neumřu.“ Blitzstein nezemřel, ale vzkvétal pod tlakem požadavků na známky a písemné práce. V jeho třídě z r. 1989 byl jedním ze dvou studentů, kteří měli výborný průměr. Přestože byl odhodlaný získat diplom, někdy pod náparem opakovaných nemocí zaváhal. „Po mrtvici jsem se musel znovu zaregistrovat ke studiu,“ říká. „Třásla se mi ruka tak, že jsem se nemohl ani podepsat. Říkal jsem si, že je čas, abych toho nechal. Poradce mě vzal za ruku a řekl: ‚Jacobe, to nic není. Nebojte se. Podepíšu to s vámi.‘“ Při slavnostní promoci byl Jacob tak nadšený, že při potřásání rukou s hodnotáři na pódiu si ani neuvědomil, že mu spolužáci tleskají vestoje. Uvedl: „Můj syn mi to řekl později řekl.“ Na pódiu se ale dokázal zeptat, kolik je hodin. Škola se snažila začít obřad v 18:30, aby se Blitzstein mohl vrátit domů před západem slunce a dodržet židovský šabat. Blitzstein odešel hned po obřadu, ale předtím ještě vyhověl asi 10 studentům, kteří ho požádali, aby se s ním mohli vyfotografovat. S diplomem v ruce Blitzstein tvrdí, že ještě neskončil. „Víte co? Chystám se na vysokou školu,“ řekl nedávno jednomu návštěvníkovi. Podíval se na možnosti v Los Angeles a Santa Monice a doufá, že se tam dostane na některé čtyřleté studium. „To není vtip,“ říká. „Jestli se dožiju roku 2000, možná ze mě bude doktor.“